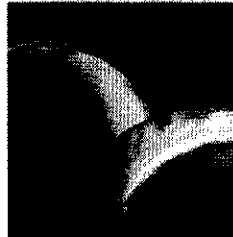
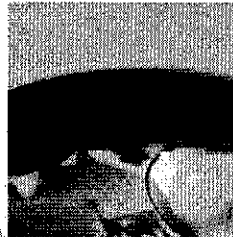
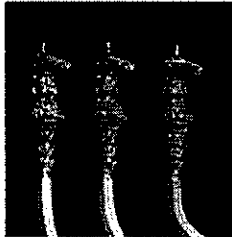

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE • BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 • INFO@GOIJC.ORG • WWW.GOIJC.ORG

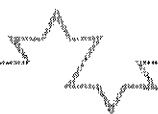

***Contemporary Halacha:
Applications and Implications of Jewish Law***

Birchos HaTorah: Orach Chaim Siman 47

Rabbi Shmuel Silber

November 21st, 2012

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חנה ז"ל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה ז"ל נח בן אברהם ופייגא ז"ל
MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE תהא נשמותם צרורות בצרור החיים

מז פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

וכן הוא נסדוקים שלטו ועוד כבוד
בהם אמר נרכת כהנים משנת אלו דברים שאין להם שיעור וברייתא
אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם והוא על פי מה שמצאו המוספות
בשם הלרפמים סוף פרק קמא דברכות (א: ד"ה שכבר נפטר) ויתבאר
בסימן שאמר זה בסיממא דשמיא:

(ו) טעם למה אנו מברכין ברכת התורה לפני ולא לאחריה: [ו-י] בירך
ברכת אהבה רבה קודם ברכת התורה אם צריך לחזור ולברך ברכת התורה:
(ז) יכול להתירו בכרי תורה קודם ברכת התורה: [ז] נשים מברכות
ברכת התורה: אם יכול לומר התנונים
ופסוקי ריצו קודם ברכת התורה כתבתי
בסימן מ"ו:

מז א ברכת התורה מאוד
צריך לזוהר בה וכו'.
נראה לפני שעונשה כל כך גדול וגם
מתוך שהם זכירים לעסוק בתורה
ורגילין זה אינם זכירים לנכך
כשפוחתין זה על כן אמר מאוד לנכך
לזוהר בה: ומ"ש רבינא אמר
מפני שאין מברכין בתורה
תחלה. פירוש כיון דלא זכירין לנכך
במורה מחלה לא מתקיים זהו ברכתא
כדכתיב וזהיה אנתו ולאזלינו וכו'
לומדי תורתך לשמה וכן כבוד
המפרש: והא דליתא בכל הסדורים
וגיהא אנתו ולאזלינו ולאזלי עמך
בית ישראל וכו' איכא למידק נמתא
בקילור וזהיה אנתו וכל עמך בית
ישראל וכו' ונראה לפע"ד שניתקן
על פי דברי רבותינו ז"ל (ב"מ פה.)
דכל הרואה נטו וכן נטו עוסק בתורה
מוצטת לו שאין התורה פוסקת
מזרעו שנאמר (ישעיה נט כח) לא
ימושו מפני ומפי זרעך וכו' ולפי"
לנכך שיאמר ולאזלינו ולאזלינו
ולאזלי עמך בית ישראל וכו' וכן
שמעתי שנהגים כך במדינות אחרות
וגוון הוא:

לומר פסוקים קודם ברכת התורה. (כ) ונהגתי
בעצמי מיד אחר ברכת אלהי נשמה לברך ברכת
התורה ולומר אחריה פרשת ברכת כהנים (במדבר ו
נד-כו) ולסדר הברכות ויהי רצון ורבון העולמים
וכו' עד לעיניכם אמר יי'. (כט) וראיתי בסדור רב
עמרים (ס"ו ב,ו) אחר שכתב משנת איזהו מקומן
וברייתא דרבי ישמעאל (ריש תורת כהנים) סידר אותה.
וכן כתב לעולם (י) יהא אדם ירא שמים בסתר
ומורה על האמת (כ) ודובר אמת בלבבו וישכס
ויאמר רבון כל העולמים וכו' עד לעיניכם אמר ה':

סימן מז

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] ברכת התורה מאוד צריך לזוהר בה: מפני מה תלמידי חכמים
אין מצוי לצאת מבניהם תלמידי חכמים: [ה-ו] נוסח ברכת התורה
ופירושה: אין לענות אמן אחר לעסוק בדברי תורה: [ז-ח] אם לא
בירך ברכת התורה ובא ללמוד אחר קריאת שמע ובכרתי:
[י] אם בירך והתחיל ללמוד והפסיק או ישן אם צריך לחזור
ולברך: [יג] המשכים ללמוד ובירך ברכת התורה אם צריך לחזור
ולברך בבית הכנסת: המשכים ללמוד קודם עלות השחר מה ברכות
יאמר:

א ברכת התורה מאוד צריך לזוהר בה כראיתא
בגדרים (ה) בפרק ואלו נדרים מפני מה תלמידי
חכמים אין מצויין לצאת מבניהם תלמידי חכמים
רבינא אמר (ו) מפני שאין מברכין בתורה תחלה.

ראמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיה ט יא) מי האיש החכם ויבן את
רב וכו'. רמנא מצא רליה מרז יהודא אמר רב שהקצ"ה מקפיד על לומדי תורה אפילו עוסקין זה עונא אס אינן זכירין לנכך במורה

דרכי משה

שאינ להם שיעור ומשנת אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם (פאה פ"א מ"א) וכן משמע במדרכי סוף פרק קמא דברכות (ס"ל) דנוהגים
לומר משנת אלו דברים אחר ברכת התורה וכן משמע בתוספות סוף פרק קמא דברכות (יא: ס"ה שכבר) ומה שאנו משנים מסידור רבינו
שכתב לברכין אחר אלהי נשמה משום רלידידיה סבירא ליה דלא יהי נשמה סמוך לברכת אשר יצר ואנן לא נהיגין כן וכבר מבואר לעיל
סוף סימן ר':

פרישה

(כח) ונהגתי בעצמי מיד אחר ברכת אלהי נשמה. אף על פי שרמנו
כבוד לעיל בסימן ר' דמסתברא לו כדעת ה"ס אומרים שאין לנכך לומר אלהי
נשמה מיד אחר ברכת אשר יצר היינו ליתא אבל ודאי כל דאפשר למיטמנה
עפי עדיף ונמו שכתבתי לעיל סימן ה"ל (ור"ה אומ' ה) בשם מהר"י כיוצא
ז"ל ולכן נהג רבינו למיטמנה אבל כגן לאומרה קודם אלהי נשמה אין טעם
למנוח: (כט) וראיתי בסידורי רב עמרים אחר שכתב כו' סידר
אותו וכן כתב יע"ש יהא אדם כו'. למה לומר סידר רצון כל
העולמים אחר ברייתא דר' ישמעאל וגם הוסף לכבוד גם כן אחר כך לעולם
יהא אדם כו' פירוש ובמקונו זה אפי' ספיר לומר נרכת התורה קודם וסומן
לפרש הממיד דהא כל הפסוקים אומרים לאחרי: (ל) יהא אדם ירא
שמים בפתח. פירוש אפילו בסתר יהיה ירא שמים וכן אפילו נלכז ידבר
אמת. ועוד יש לומר דה נקמן מדור על עמד שלא היו יכולין לקבול קריאת
שמע. כ"י:

מז (ה) בפרק ואלו נדרים (ד"ה פ"א ע"א) מפני מה תלמידי חכמים
אין מצויין לצאת כו'. לכאורה היה נראה לפרש דקשה ליה למה

הגהות והערות

בגן בכתי' יאכל מנהגו לאומרה קודם אלהי נשמה ואין טעם למנוח ולשון זה מוזקן יותר. אלא שק"ק ברבישה סימן מז ס"ק א כתב שהמנהג שלנו
שמברכין ברכת התורה אחר אלהי נשמה. וי"ל דשם לא אחא אלא לאפוקי מחמנהג שהביא הטור פה שמברכין ברכת התורה אחר אמירת פסוקים קודם פרשת
התמיד ואין לומדים מיר אח"כ משא"כ למנהגו שאומרים מיד אחריה פסוקים ומשנת אלו דברים. ונקט מנהג המדקדקים שאומרים ברכת התורה אחר אלהי
נשמה וכמו שנהג המהרש"ל (הובא ברבישה סי' 1 ס"ק ג) אבל מנהג ברבישה סי' 1 ס"ק ג) אכל מנהג העולם בזמנו היה לומר ברכת התורה קודם כמו שכתב כאן וכמו שכתוב בדרכי משה
ס"ק ו': כדן וכודדה על האמת ליחא בדפוסים קרמונים אבל בתנא דבי אליהו איתא:

תחלה. ואיכה לתמוה טובא למה יא כוזת מלפניו להעניט עניט גדול ורס כזה על שלל ברכו במורה תחלה שהוא לכאורה עמרה קלה ונראה דכוננו יתברך מעולם הימה שנהיה עוסקים במורה כדי שתעטס נשמתינו בעלמות ורומיות וקדושת מקור מואל המורה ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל * במחנה שלל תשכח מאלתנו כדי שתמדעק נשמתינו ונפיתו ברמ"ח איברים ושק"ה גידין ברמ"ח מלות עשה ושק"ה לא תעשה במורה ואם היו עוסקים במורה על הכונה האמת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהימה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ונקרעם ממש הימה השכינה קונעת לרעה והארץ כולה הימה מאירה מכבודו וזה יהיה קשור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשק אחד אבל עתה שעברו חוק זה שלל עסקו במורה כי אם לזורך הדברים

השמיים להנחתם לידע הדינים לזורך משא ומתן גם להסגלות להראות חכמתם ולא נחכונו להתעלם ולהמדעק בקדושת ורומיות המורה ולהמשך השכינה למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה ואחרי מיתתם הנה בזה עשו פירוד שנסלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה וזה היה גורם חורבנה ואבדתה והוא אמרו מי האיש החכם וגומר על מה אבדה הארץ וגומר ויאמר ה' על עונם את מורתי אשר נתתי לפניהם וגומר ואמר תורת אמת אשר נתתי במחנה שלל יהיו למדין ושוכחו וגם פירשתי להם נעם כל הדברים ופירושיהם חשו אשר נתתי לפניהם כשלתן ערוך וכו' וכמו שכתבו רבותינו ז"ל (ערויזן נד: מפילחא ריש משפטיו) על פסוק (שמות כא ט) ואלה המשפטים אשר משים לפניהם וכונתי שיתקשרו בעלם קדושת תורת אמת והשכינה תהא שורה בקרבם והמה עזבו את מורתי ולא הלכו בה פירוש תחלה ההליכה ברומיות המורה ממדרגה למדרגה כדי שתמדעק הנשמה בעלמות קדושת המורה לא הלכו בה דהיינו לא הלכו בה לשמה בשעה שנאלו לפסוח בעסק המורה ולברך לפניו יתברך ולהודות לו על נתינת המורה לעמו ישראל כדי שיהיו דנקים נקדושתה וכשכינתו יתברך והוא המכוון בצרכה אשר נצר בנו על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדו שהיה משתעשע בה בכל יום כדי שתמדעק נשמתינו בעלמות קדושת המורה ורומיותה ולהוריד השכינה בקרבנו לא הלכו בה לעסקו דבריו המורה לשמה כי בזה נעשו שנסלקה השכינה מן התחתונים ואז אבדה הארץ נחתה כמדעל מבלי עונד שנסלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה וכך היא נירמח

ג ונוסחא אשכנזית לעסוק בדברי תורה וכו'. נראה דלפי שעיקר ההבטחה שהבטיחנו הוא יתברך לא הימה אלל על עסק המורה הוא העמל והטורה כמו שכתבו (יקרא ט ג) אם נחקו חלכו שהיו עמלים במורה שבעל פה על מנת לשמור ולקיים ונחתי בשמיים

ב וצריך לברך למקרא למדוש ולמשנה ולתלמוד. הכי אסיקנא בסוף פרק קמח דברכות (א):

ג כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' נב) שאם השכים לכבוד דבריו מורה קודם תחלה חייב לברך ברכת המורה כמו ללמוד רק שלל יחא כותב דבריו הרשות: ובדק הבית) ועיין בדברי האגור שאכתוב לקמן (גב ד"ה כתב האגור) ועד כאן: ובסימן שקודם זה (סוף סימן) כתבתי אם יכול לומר פסוקים דרך ריגו ותחנונים עד שלל בירך ברכת המורה:

ה וזו נוסחה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה. פשוט שם וכתב הרא"ש (ברכות פ"א סי' יג) ויש מקומות שאומרים לעסוק דבריו מורה וה"ר יונה (ברכות ה: ד"ה מלי מברך) כתב שבטובות מדוייקות מאל על דברי מורה וכתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' מג) שיותר נכון לומר על דברי מורה לפי שהוא כולל עסק הלימוד ועשיית המלות וכן כתב אבן הירמי (המנהיג ה' תפלה סי' י) כלומר דחילו לעסוק דבריו מורה אינו אלל על קריאת המורה ולי נראה דיש לרמות דלדרגה מהאי טעמא גופיה עדיף טפי לברך לעסוק דבריו מורה שהיא ברכה מיוחדת לקריאת המורה שהוא צל לעסוק בה עכשיו מלבדן על דברי מורה שכולל ג"כ עשיית המלות שאינו צל עכשיו לעשותם ולנשיעשם מברך על כל מלה ברכה המיוחדת לה. ומכל מקום נוסחת הרמב"ם (תפלה פ"ו ה"י) היא על דברי מורה:

כלומר נחרבה ונשארה חומרת מבלי עונד שם קדושת השכינה כי נוסחה זו (ברכות ה: ו) ולומדי תורתך לשמה וכו' ראו להגיה בסדורים:

ג ונוסחא אשכנזית לעסוק בדברי תורה וכו'. נראה דלפי שעיקר ההבטחה שהבטיחנו הוא יתברך לא הימה אלל על עסק המורה הוא העמל והטורה כמו שכתבו (יקרא ט ג) אם נחקו חלכו שהיו עמלים במורה שבעל פה על מנת לשמור ולקיים ונחתי בשמיים

פרישה

שידע מעמקי הלכ שאלה היו מצרכין במורה תחלה כלומר לא הימה המורה משונה ענייניהם כל כך שיהא ראו לברך עליה שלל היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מווללים בצרכמה דהיינו לא הלכו בה כלומר בכוונה ולשמה עכ"ל. ובשם ר' נתן [שפירא] רחמי כמוז לומר שאין מצרכין כו' קרא ימרא דלשר נחתי להם קדשנו כלומר אשר נחתי להם לברך לפניהם: (ה) וצריך על לברך למקרא למדוש ולמשנה ולתלמוד. נוסחה זו (א) אם יתברך על כולל עסק הלימוד ועשיית המלות. וב"י כתב דלדרגה מהאי טעמא גופא עדיף טפי לברך לעסוק דבריו מורה שהיא ברכה מיוחדת לקריאת המורה שהוא צל לעסוק בה עכשיו מלבדן על דברי מורה שכולל גם כן עשיית המלות שאינו צל עכשיו לעשותם ולנשיעשם מברך על כל מלה ברכה המיוחדת לה עכ"ל:

ברכתה דכתיב וזהה לנו ולאלינו לומדי מורה כן פירש רש"י דף פ"א ע"ש. ומתרי"י אשהב כתב שהעטם שמתאר שאין מצרכין על המורה מורה שאין קורין אותה לשמה אלל כאומעם בעלמא לסיכ ארן זוכין לשלשלת הנתשן לעסק במורה לא ימוש וגו' וכן פירש ר"ן בשם ריב"ז יונה וכמו שכתבו בסמ"ק: (ג) נשאל לחכמים. דכתיב מי חכם וכן: ולבניאיים ושמעיהי השרת. דכתיב (ירמיה ט ט) ואשר דבר פי ה' אליו: (ד) מאי ניהו ולא שמעו בקולי כו' לומר שאין מצרכין בתורה תחלה. זה לשון הר"ן בשם ריב"ז יונה דקרא הכי דייק דעל שלל ברכו במורה תחלה אבדה הארץ לאם אימא דעל עונם את מורתי כפשטיה משמע עזבו את המורה ולא היו עוסקים בה כשנשאל לחכמים ולבניאיים למה לא פירשוהו והלא דבר גלי הוא וקל לפרשו אלל דחי עוסקים היו במורה תמיד ולפיכך היו החכמים והבניאיים והמלאכים תמחים על מה אבדה הארץ עד שפירשה הקב"ה בעלמו

הגהות והערות

בז א] בגמרא שלפנינו "מאי ניהו" ליחא והרוסח שם "היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה":

מזו דיני ברכת התורה ובו י"ד סעיפים:

באר הגולה
א נדרים פ"א ב נדרות
י"א ג הדר"א ד האגור
ותוספות בפרק ג
ד נדרות

א (א) ברכת התורה צריך (ב) לנהר בה (ב) מאד: ב יצריך לברך * בין למקרא בין למשנה בין לגמרא. הגה (ג) בין למדרש (סו"ד): ג (ד) * יהכותב ספרים לעצמו דרך למודו ומבין מה שהוא כותב, אבל סופר תורה ודוקא בכותב ספרים לעצמו דרך למודו ומבין מה שהוא כותב, אבל סופר שפעמיים ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב אין צריך לברך, והוא הדין אם כותב אגרת שלומים אף שכותב אינה פסוקים אין צריך לברך, מנן אברתם וכו': (ג) לברך.

שערי תשובה

בתורה, עין בלבוש, אם פן גם בספור דברים אשרינו שאנו משכימים בו שפיר נקטינו גם מה שאומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וכן הפנהג שאפילו המתפללים בבקר השכם ואומרים קריאת שמע קטנה קדם עמוד השחר אף על פי כן מסיימים בה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

[א] לנהר. עין באר הישב, ועין בשאגת ארנה סימן כ"ד שהוכיח דברכת התורה דאורייתא, ולשם בסימן כ"ה כתב דמכל מקום אם נסתפק אם אמר ברכת התורה אם לא, לא יברך אלא אשר בתר כנו שהיא מעלה שבברכות, וזה דלא כמו שכתב בשם פרי חדש ויד אהרן, אף במקווי ברכה דשמו דשב ואל תעשה צריך ובספק לא יחור ויברך, והביא ראיה מלשון הרמב"ם וכתב שכן כתב שגם הוא מברכת ברכת התורה, אם נסתפק אינה חוזרת לברך שנית, עין שם: [ב] לברך.

עין באר הישב, ולקמן מבאר ולענין ברכת התורה אין צריך שילמד מיד ופשיטא דההוא בדרבי תורה על כל פנים לא מקרי הפסק, ואפשר כוננו שאם לא יוציא בפה דברי תורה מיד אחר הברכה יש לחוש ששאף על פי שעתה הוא יושב ומתוודע, ששא יאירע אינה ענין שיצטרך להפסיק בשיתה ולכן יש לו להוציא בפה קצת דברי תורה מיד אחר הברכה, ועין בהלכות קטנות חלק ב סימן קנ"ט

באור הלכה

* הכותב בדרבי תורה. עין במשנה ברורה כמה שכתבתי ולענין מעשה וכו', הלא הפה הס"ו ומנן אברתם והגרי"א כלם הסכימו דה"ו בהרהור, ואף דהפרי מגדים מצידו דצריך לברך, היגע, משום שהוא מצידו בסימן ס"ב דלדינא דההור פדבור דמי מדאורייתא, ודלא בפרי חדש, אבל לפי מה שהבאנו שם בסימן ס"ב דקמעט כל הראשונים והאחרונים סוברים דההור לא פדבור דמי מדאורייתא, בודאי הדין עם הס"ו ומנן אברתם:

* אף על פי שאינו קורא. ואם הוא כותב ומעתיק וכוונתו רק כדי להרויט ממנו, אפשר דאפילו בקורא התבות גם כן אין צריך לברך, דאין זה בכלל למיור, ועין

בסימן ל"ח במנן אברתם סעיף קטן ח. ולפי זה אפילו אם הוא שוכר לכתב סת"ם, דדינא הוא דצריך לקרות בפיו הדברים שכותב, אפשר דאין לו לברך על זה ברכת התורה, ועין בס"ו שכתב דאפילו לנדע המחבר דכתובה הוא פדבור, אם פועלו הוא רק כדי להרויט ממנו אין זה בכלל למיור, ויש לדחות, דשם כיון שכוונתו הוא רק כדי להרויט אין נחשב הכתיבה לדבור, מה שאין כן פדבור ממש אפשר דלא נפקא מקבל דברי תורה בכל גונו, וצריך ציון, ולענין מעשה יש להחמיר אם השכים בפקר לכתב סת"ם, לברך ברכת התורה מתחלה ולאחר אחר כך הפסיקו שנותניו: * המתוודע בדרבי תורה וכו'.

עין בבאור הגרי"א שפסקה על זה, והלא הרהור בתורה הוא גם כן מצוה, פדכתיב והגית בו יומם ולילה, ובנשמת אדם רוצה לדחות הקשאי, ועין בגנון עולם שמשכיג על הנשמת אדם ומסכים להגרי"א. אמנם מה דמשמע שם מנה דלהגרי"א דההור בתורה הוא פדבור ממש, ומתמת זה כתב שם דמה שכתב הרמ"א בסימן ס"ח דמי שולמד על ידי הרהור וכו' לית בה אסורא וכו', הוא אדיל לשיטתו כבאן דפסקים בהג"ה להמחבר דאפילו בתורה הרהור לא פדבור דמי, מה שאין כן לשיטת הגרי"א יתה אסורא אפילו על ידי הרהור, דחשיב הפסק בברכות קריאת שמע, ולענין דעתי לא פון קפת, דגם הגרי"א מודה דאפילו בתורה הרהור לא פדבור, אלא דסביקא לה דגם הרהור הוא מצוה, פדכתיב והגית בו יומם ולילה, וכן משמע לשונו להסעין בו הישב, ועוד ראיה ברורה לברך, דמי לא הכי מאי מקשה התקרא בשבת ק"ג ע"א מי אמר ר' יוחנן דההור לא פדבור דמי, וקא אמר ר' יוחנן בכל מקום מתר להרהר בדרבי תורה וכו' מביט המרויח וכו', וקא נמי מביט בכל ידאה בר ערות דבר וכו', הלא לענין דדין תורה לכלי עלמא אסור הרהור, ואם כן אפילו אם ולא ידאה קאי על זה, גם כן הרהור אסור, אלא ודאי כמו

באר היטב

(ה) לנהר. אם ברכת התורה דאורייתא היא או מדרבנן, עין בספר פני משה חלק א סימן א, והפרי חדש כתב בשם הפוסקים דה"ו מדאורייתא, ונפקא מנה שאם נסתפק אם ברך אם לאו חוזר ומברך כל הברכות אף על גב דליקא מדאורייתא אלא ברכה א, יד אהרן, [ועין בספר אליה רבה, התפלה שיאמר קדם ברכת התורה]: (ב) בדרבי תורה ודוקא בכותב ספרים לעצמו דרך למודו ומבין מה שהוא כותב, אבל סופר שפעמיים ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב אין צריך לברך, והוא הדין אם כותב אגרת שלומים אף שכותב אינה פסוקים אין צריך לברך, מנן אברתם וכו': (ג) לברך.

במשה הרהור, עין שם. ועין בברכי יוסף דאפילו להפוסקים בנסתפק חוזר ומברך מקל מקום באשה אף על פי שגם היא מברכת ברכת התורה, אם נסתפק אינה חוזרת לברך שנית, עין שם: [ב] לברך. עין באר הישב, ולקמן מבאר ולענין ברכת התורה אין צריך שילמד מיד ופשיטא דההוא בדרבי תורה על כל פנים לא מקרי הפסק, ואפשר כוננו שאם לא יוציא בפה דברי תורה מיד אחר הברכה יש לחוש ששאף על פי שעתה הוא יושב ומתוודע, ששא יאירע אינה ענין שיצטרך להפסיק בשיתה ולכן יש לו להוציא בפה קצת דברי תורה מיד אחר הברכה, ועין בהלכות קטנות חלק ב סימן קנ"ט

משנה ברורה

עין שם, ועין בסימן נ"ח במשנה ברורה סעיף קטן ה' שהעמקתי שם דברי הלבוש, יאמר אמה הוא עד שלא נברא העולם ולא עד שלא בראת [אחרונים]:

א (א) ברכת התורה. עין בשאגת ארנה סימן כ"ד דמסיק שברכת התורה הוא מן התורה, ולכן אם נסתפק לו אם ברך ברכת התורה (א) חוזר ומברך, ומכל מקום כיון שהוא לו ספק, (ב) לא יברך אלא ברכת אשר ברוך שגו שהיא המעלה שבברכות, כדאיתא בגמרא, ועין בשער השוכה שהביא בשם קצת אחרונים דסוברין דמספק לא יחור ויברך, ובאמת קשה מאד לסמוך עליהם אחר דבריהם ראשונים [הלא המה הרמב"ן והתוודע והרשב"א בפרק ג' שאכלו סוברים דברכת התורה הוא מן התורה, וידוע שענין מי שאינו מברך על התורה גדול מאד. אף אם נזכר זה לאחר התפלה שכבר ברך ברכת אהבה רבה, אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תכף לאחר התפלה [פרי מגדים בפתיחה]. ואם יכול לבקש מאחר שיוציאו בברכת התורה, או שיכוון לכתחלה בברכת אהבה רבה לפטר וללמד תכף לאחר התפלה, מה טוב, ובפרט לפי מה שמשאית אחר כך בספר מאמר מרדכי שמיביא בשם הלבוש ועתת תמיד גם כן שהוא מדרבנן, בודאי צריך לנהר לכתחלה לעשות כן, ובברכת התורה בצבור, * לכלי עלמא דרבנן משום כבוד הצבור, שהרי כבר ברך בשחרית [אחרונים]: (ב) מאד. שלא ללמד עד שיברך, ויברך אותה בשמחה גדולה, דמציעו שאמרו חז"ל: על מה אבדה הארץ, ויאמר ה' על עזבם תורתך, ואמרו חז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ, שישאל היו עוסקים בתורה, ומציעו שכל זמן שהיו עוסקים בתורה ומר הקב"ה על עזבותיהם, ולכן לא ידעו על מה אבדה, והקב"ה הבהו ללבבות ידע פי אף על פי שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם למוד התורה, אלא כמו שלמדוין שאר חכמות, ולכן לא ברכו ברכת התורה, שלא היתה התורה תשובה בעיניהם, ולכן לא נגדה, ולכן צריך לנהר מאד ולמן הודאה על שבתו כגו ונתן לנו כלי חמדתו, גם אמרו חז"ל, שאינו זוכה חס וחלילה להיות לו כן תלמיד חכם עבד זה שאינו נזהר בברכת התורה: ב (ג) בין למדרש. והמחבר (ג) גם כן מודה בזה,

אלא דסביקא לה דהוא בכלל מקרא: ג (ד) הכותב. סביקא לה דכתיבה עדיף מהרהור, והשעם יש אומרים משום (ו) דעבד מעשה, ויש אומרים, (ה) דדרך הכותב להוציא תבות מפיו בשעת הכתיבה, וכל זה בכותב ספרים לעצמו דרך למודו ומבין מה שהוא כותב, אבל (ו) סופר הפעמיים ואינו מבקש להבין אין צריך לברך דאין זה למוד, וכל שכן אם כותב אינה פסוק באגרת הרשות לדבר צחות אין צריך לברך, כיון שאינו מתכוון ללמד, ולענין מעשה (ו) הסכימו האחרונים שלא לסמוך על דעת המחבר לברך על הכתיבה לבדה בכל גונו, שהרי מכל מקום אינו רק מהרהר בדרבי תורה, אלא ראוי לכל כותב בדרבי תורה שיוציא מפיו קצת תבות, להעצל מברכה לבטלה, אם אינו אומר פסוקי ברכת פהגים או ברכה פהגים או פדבור דמי, ולפי זה יש לנהר לאותו (ח) הלומדים בעיון מתוך הספר שיצוהו להוציא קצת דברי תורה בפה אחר הברכה, אם אינו אומר פסוקי ברכת פהגים או שאר דברי תורה אחר הברכה כמו שנותניו: (ו) דייכול וכו'. נראה, ודוקא לפסק דין בין בעלי דיניו, דאינו דרך למוד, אבל ללמד דין בספר כלי טעם, מברך, דלא גרע מכותב [משה יהודא בסימן זה]: (ז) לפסק. שהשעם שהוא עקר הדין אינו אלא מהרהר בלבד, והגרי"א בבאורו חולק על זה וסביקא לה דלא שער העיון (א) וכן כתבו פרי חדש ותי אדם ונדר חיים: (ב) שאגת ארנה ונדר חיים: (ג) (א) אחרונים: (ד) (א) ונדר אברתם והגרי"א: (ח) ס"ו.

ביצחק יקרא סימן ס"ז ס"א: א לכולי עלמא. היתורת פאלי" (ס"ב) חולק, וראיתי למיר הגרי"ב וזלטי ועל שם שהכתב עדיף, משום דבעינו למיר קראי ללמד, דבר שאפשר ככתב ולא בהרהור. עיף כ: בין למקרא, צריך עיון מה הדין בחשבונות של קדוש החדש, פפרראות וכדו, דברי הרמב"ם בהל' יסודי התורה על ענין הגלגלים וכו' מקורו בחכמי ז"ל, ולכן יתכן דלא למד תורה.

בפרשיות מיד
בלשון יחיד
שצריך לומר
ואי:
! השחר איש
שגם כשינתם
עכשו א"א
יהגם שאפשר
זו מ"ם מפני
ן יודעים בלל
נ ועונין אמן
אחד מברך
זיות כשצריך
מה מעמים:

ג' ברכות
עשני עבר
זו"ה וממ"ע
לברך שני
אשה אבל
ש חולקין גם
יאהו ישראל
[ק"ז סק"ה
שון שלילה
ז וזר טוב
היה משמע
זיו שגור לו
על העשייה

אלו בראש
ה ובמדרוי
עיקר דינא
גילא דאלו
הכה מעשה
אוי להקדים
עב"ד כתב
יצת סידורים
במבטא לא
האיבנא ויש
ברוך מנבנה
[בתב ולכן
ד אהה ה']

שונה מברך
זו כן דאם
ד לא יברך
'כיון שצריך
מסק"ט] וכן
אם

אם ק"ש ובידך וק"ש כפופים קודם שצריך סתור אמורים
לא יברכה אח"כ והטעם דסתור אמורים הוא כשיושב על
מטו ומתח עשמתו שדו כל הלילה כאמרים וזקף
כפופים הוא כשעומד על רגליו לומר וכו' שצריך על
עמידתו כולו אך יברך הגיוע מסנה וי"א שאין לחשוש
לכל זה דכיון דתקנו רבנן יברכום אח"כ [כ"ל וכו']
וה"ש ספק ברכות להק"י [מג"א סק"ח] ודע דגם פיסא
חייב לברך ברכת אלו וכן מסוד ופומטם ואנדרוניום
ורק לא יברכו שלא עשנו אשה כמובן וי"א שסומא לא
יברך פוקח עורים [מג"א סק"ד] וכסומא שלא נהנו
כן שמכרכין על מנהגו של עולם וכו' שיתבאר לפנינו
לדעת רבינו הרמ"א:

יז וכתב רבינו הב"י בסעיף ח' כל הברכות האלו אם לא
נתחייב באחת מהן כגון ששם קול הרגול או לא
הלך או לא לבש או לא הגי אומר אותה ברכה בלא
הזכרת השם עכ"ל ורבינו הרמ"א כתב וי"א דאפילו לא
נתחייב בהן סברך אותן דאין הברכה דוקא על עצמו
אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם וכן המנהג ואין
לשטת עכ"ל ואין זה דומה למה שאין מברכים במ"ב
ויה"כ שעשה לי כל צרכי משום דכל ישראל אמורים
או במנעלים ולכן ג"ל ברור דלדעת רבינו הרמ"א גם
אם לא יישן כל הלילה יאמר ברכת אלהי נשמה וברכת
המעביר שנה מעיני וראיתי מי שכתב דבניעור כל הלילה
לא יאמר שני ברכות אלו [א"ר סק"ב] ולא ג"ל דודאי כפי
דעת רבינו הב"י אין לומר אבל לרבינו הרמ"א דעל
מנהגו של עולם מברכין א"כ ה"ז כן הוא ולכן לא
דיברו הפוסקים בזה ומתי יברך הנותן לשכוי בניה אם
דוקא כשיאיר היום או אפילו קודם אור היום יתבאר
בס"ס מ"ז ע"ש וכל ברכות השחר יכול לברך בפשימות
גם קודם אור היום [וראיתו ב"ש סק"ב] שגם דעת כח"י
ז"ל לברכה גם כשעומד כל הלילה וכן האכל יכול לברך
שעשה לי כל צרכי ממני שמברך על מנהגו של עולם:

יד כתב רבינו הב"י בסעיף ט' לא יקרא פסוקים קודם
ברכת התורה אע"פ שהוא אומרם דרך התנונים
וי"א שאין לחוש כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים
ובכן לחוש לסברא ראשונה עכ"ל ומכונן סבריו שדעתו
להקל דאין האיסור רק ללמוד קודם ברכת התורה ולא
תפלות ותחנונים ולכן גם הפוסקים הכונה רק לתחנונים
ולכן כתב רבינו הרמ"א דהמנהג כסברא האחרונה שהרי
בימי הסליחות מהפלגין הסליחות ואח"כ מברכין על
התורה עם סדר שאר הברכות וכן בכל יום כשנכנסין

לכתב"ז אמרים כמה פסוקים ותחנונים ואח"כ מברכין
על התורה והנה לסדר ברכת התורה מיר אחר ברכת
אשר יצא ואין לשנות עכ"ל אבל אנתג נתנו לומר אלהי
נשמה אחר אשר יצא ואח"כ ברכת התורה ואם הטף
פני כספרי אמרים כל ברכות השחר עד גמול חסדים
וכו' ואח"כ ברכת התורה וכס"ש כפי' ו' סעיף י' ע"ש
אם כי לא נדפס כן בספרים וההפון אמרים כמי
שנרמס מ"ם העיקר הוא בס"ש:

מז עוד כתב שמוכ לומר כשהחית אחד שמע ישראל
בשכס"ו כי לפעמים שהיו עם ק"ש לקרותה שלא
בוסנה ויוצא בזה עכ"ל וכו' וכן על תנאי אם הציבור יעברו
זמן ק"ש יצא בזה ואם לא לא יצא בזה שדדי צריך
לקרותה בברכותיה ואחד בשכס"ז יקרא פרשה ראשונה
[מג"א סק"ז] וכתול איש מעיל זה בלא תפילין [דנמ"ד]
אמנם יש שאין דעתם פחה בזה כי אין נמסך לכתולה
לקרותה בלא ברכות וגם בלא פסיכת גאולה לחפלה
[סג"א סק"ט] וכן דרו כמה מהפוסקים ס"ל דצריך
לקרות דוקא ג' פרשיות אך האמה הוא דהו מברך
במקרה אם הציבור עוברים זמן ק"ש ויש אנשים
שליכתולה סומכים על זה בכל יום להניח תפילין ולקרא
ק"ש כל הג' פרשיות ואח"כ מתפללים אחר זמן ק"ש
ודבר זה ודאי אינו נכון לבטל הקנת חכמים והרי חכמים
הקנו לו סדר הברכות וזק"ש והחפלה ואין נאמר
לעשות זה אחר הזמן של ק"ש בקביעות ורבותיו
כשהתירו זה לא התירו רק במקרה ולא בקביעות:

מח הנוסח מהתפלה שקודם ברוך שאמר נדפס בספרים
כשיכנס לברכה"ז יאמר מה טובו אוהליך יעקב וכו'
אדון עולם יגדל והמקבלים אין דעתם נוחה ששיר יגדל
והטעם בארנו בסו' א' סעיף י"ג ע"ש ואח"כ כל ברכות
השחר וברכות התורה ואח"כ פרשת העקדה ורבש"ע
כמו שכבש אברהם אבינו וכו' לעולם היא אדם ירא
שמים במדר ובגלוי [כל"ל] ומורה על האמת וכו' דפי"כ
וכו' אשרינו וכו' אתה הוא עך שלא נברא העולם וא
יאמר עך שלא בראת העולם [מג"א סק"ט] ויחזק
בא"י מקדש שמו ברבים וי"א מקדש את שמך ברבים
ובנוסח ספרד הוא בלא שם כי אין ברכה זו בגמרא
אבל נמצאת בתנא דבי אליהו ויש שכתבו שנמצאת
בירושלמי ולא ידעתי מקומו ואח"כ אמרים אתה הוא
ה' אלהינו וכו' פרשה כיור ותרומת הדין ופרשת התמיד
וחקמורת ואיוהו מקומו ומאמר שיר תצות ובס"י ג"א
יתבאר ההפרש בין נסח אשכנז לספרד:

סימן מז דיני ברכות התורה. ובו כ"ה סעיפים:

א המעשים הרצויים לפני שכתם נחל חי העוה"כ וכו'
ובברכות [כ"ח]. אמרינן מנין לברכת התורה סלפניה מן
תורה דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהיך ודדורה
דדא

א כתב הרמב"ן בס' המצות בסוף עשין וי"ל שנצטוו
להודות לשמו יתב' בכל עת שנקרא בתורה על
הטובה הגדולה שעשה לנו בתור תורתו אלינו והודיענו

כמ"ש התוס' ב"ה [ל"ג. ד"ס ס"ג] ח"ל ואד"ת דביבת התורה לפניה ולאחריה לא משום ת"ת וכו' ע"ש וכ"כ המגד והש"ע לקמן סי' קל"ט ע"ש:

ה' ונ"ל בשנוקדק למה קבעו עק התורה שני ברכות וכו' היכן מצונו שני ברכות על דבר אחד ובשלמא והערכ נא אפילו אם היא ברכה בפ"ע כרעה הרמב"ם שיהבאר שפיר נאה לאומרה מפני שהיו תפלה שחיה מהיקות התורה בפניו ושנוקדק לשמה אבל ברכה אשר בחד מיותרת לגמרי והן אמה שיהבאר דג' ברכות הן כנגד מקרא משנה נמרא ס"מ אין זה מספיק ונראה בחד דוהו במקום ברכה אחרונה ששבעת קריאת התורה ובחידוד לא שייך ברכה אחרונה דאין סוף ללימוד התורה וכמ"ש ולכן קבעה מתחלה [וכטין זה כתב הלכות ע"ש] והנה כנגמרא לחדו ברכה דלאחריה בק"ו מברכה"ו וכן יש בירושלמי מי שאומר כן אבל מקודם אומר שם שלמדנו מגו"ש ה' ה' ע"ש ובתוספתא דברכות פ"ו ובגמ' [מ"ח:] העו רבנן מנין לברכה המזון וכו' וברכת זה ברכה הון את ה' אלהיך זו ברכת היומין אי"כ שפיר קאמר בירושלמי לא למדו ברכת התורה מברכת היומין אלא לרבים דכיון דילפינן מגו"ש דה' ה' ה"ו ברכת היומין והו' להברכה האחרונה דאשר בחד בנו ולא להקורמות וגם זה אינו אלא לפי שיטת בירושלמי הנמדין ברכה זו מגו"ש אבל לגמרא דילן גם זו מן התורה ונמצא דברכות ראשונות ודאי מן התורה לכל הדעות רק האחרונה אפשר לומר לפי בירושלמי שהוא דרבנן בחדו:

ו' ולפ"ו הרב ברור שאם נסתפק אם בירך ברכות התורה אם לא דחוד ומכרך כדון ספיקא דאורייתא ויש מי שאומר שצ"ל כל הברכות [פ"ח] ויש מי שאומר שלא יברך רק ברכה אחת דמ"ה התורה ודאי באחת מי ולכן יברך אשר בחד בט דהש"ס קרי לה מעולה שבברכות [צ"ח סס] מיהו לפי מה שבררע משמע דלש"ם דילן כולן מן התורה ומ"ם יש להקל כדיעה זו דלמעונו בברכות עדיף וגם זה כשנזכר קודם אהבה רבה דאם נזכר אח"כ אהבה רבה פושרתו כמ"ו שיהבאר וב"ש אם היה יום של קריאת התורה יראה לעלות כהובח... ויוצא מ"ג:

ז' ברכת התורה גדולה מאד מאד וח"ל אמרו בנדרים [פ"ח.] שמפני עון זה חרבה א"י רבונה וירו שאלין קדושת התורה חביבה אצלם ולמדוה רק כשארי חכמות [ע"ן סס] ותרי היא כלי חמדתו של הקב"ה ובה שמח גם קודם בריאת שמים וארץ ואמתו עמב"י אין לו בעולם דבר השיבות וזלחה וכל התורה כולה שמתדו יתברך כדכתיב שמן תרוק שמך ועל ידה אנו זכים לחיי העוה"ב וחיי העוה"ן ובשכילה נברא העולם כדכתיב אם לא בריהו יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתו ולכן יש לומר בה כבוד מאד ויכול לברך ברכה התורה בין בעמידה בין בישיבה:

ח' צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא בין למדרש

היא שם ה' וברכת התורה לאחריה למדנו מברכה"ו ע"ש וכתב הרמב"ן דמכל זה נתבאר שברכה זו היא מן התורה ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שנקרא ביכורים אינו נמנה מצוה אחת עם הבאתו וסיפור יצ"מ עם אכילת הפסח עכ"ל:

כ' וכל הגדולים הפסוקים לרבנו שברכה זו היא מן התורה [פ"ח ומג"ח ומג"ח סי' כ"ד] ותמחו על הרמב"ם שלא מנה מצוה זו וכדאי ס"ל דברכה זו היא מברבנן ככל הברכות ונרחקי לישב רעתו ולענין אינו כן וגם הרמב"ם ס"ל שהיא מן התורה כמבואר מהש"ס שהבאנו וכן הוא בירושלמי רפ"ו דברכות אלא דס"ל שוהו חלק מתלמי המצוה דלימוד תורה ומצוה אחת היא ומה שהבאנו הרמב"ן ראה ממקרא ביכורים והבאנו שהם שני מצות וכן סיפור יצ"מ עם אכילת הפסח תמיהו דתתם הם בשני עתות ויש דפסק בין זל"ו משא"כ ברכת התורה מחויב ללמוד קצת תיכף אחר הברכה כמו שיהבאר וא"כ מצוה אחת היא וזה שברמ"ו נחשבת למצוה בפ"ע אף שזויהב תיכף אחר האכילה והו מפני שהאכילה אינה מצוה אלא הברכה אבל לימוד התורה שהיא מצוה הוה וברכה חלק מהמצוה וע' בסוף סעיף כ"א שאין הפסק בהם:

ג' ויש מהגדולים שר"ק בירושלמי דרשם דבלימוד דרבים הוה הברכה מן התורה אבל בלימוד דיחיד הברכה הוה רבנן [משנ"ל סי' ס'] דהירושלמי אחר שדרש דברכה לפניה היא מן התורה מקרא דכי שמוכו וברכה דלאחריה מברכה"ו וכש"ם דילן אומר שם ר"ו בני אלון ג' קריית שקורין במנחה כשבת וכשני וחמישי מה את עבדי לין כשלשה שאכלו כאחת ואחד מברך לכולן או כו' שאכלו זה בפ"ע וזה בפ"ע ואפילו האמצעי מברך לפניו ולאחריו א"ר שמואל לא למדו ברכת התורה מברכה היומין אלא לרבים ואם רבים אפילו בינו לבין עצמו לא יברך א"ר אבא עשאוה כשאר כל מצוה של תורה מה שאר מצות מענות ברכה אף זו מעונה ברכה עכ"ל בירושלמי הרי להדיא דתיובא דיחוד אינו אלא דרבנן כמו ברכות של כל המצות:

ד' ואינו כן לענין דכונה אחרת יש בהירושלמי דאל"כ איך קאמר דברכת התורה למדנו מברכת היומין והרי אינו כן דברכה ראשונה למדנו מכי שם ה' אקרא ואחרונה מברכה"ו ואינו יחיד אינו חייב מברכה"ו מן התורה אך ביאור הענין כן הוא כשנבין מאי היא ברכה דלאחריה שבגמרא ובירושלמי אטו אנו מברבין לאחריה ועוד מה שייך בתורה לאחריה הלא מהיב ללמוד המיד יום ולילה אם רק יש ביכולתו ואם נאמר דהכונה על קריאת התורה בציבור א"א לומר כן שהרי חשב שם ב' או ג' ברכות לעוסק ב"ה והערכ נא ואשר בחד ואטו מברבין זה בציבור ורק אשר בחד מברבין ועוד הלא הלכה ברורה היא דזה שאנו מברבין בקריאת התורה אינו אלא מתקנת חכמים ולא משום בה"ה

8